

Hasip Ahmet Aytuna'nın Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi

Mustafa GÜÇLÜ¹

ÖZ

Hasip Ahmet Aytuna 1895 yılında Bulgaristan'ın Vidin ilçesinin Akcami mahallesinde dünyaya gelmiş, ilk ve ortaokulunu Vidin'de tamamlamıştır. 1910 yılında Bursa İdadisini yatılı olarak kazanmış, burada beş yıllık bir eğitim görmüştür. Pedagoji eğitimini 1922 ve 1926 yıllarında Sofya Üniversitesi Pedagoji Bölümü'nde tamamlayan Aytuna, ülkesinde görmüş olduğu baskılar sonucu 1931 yılında anavatanı Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'de çeşitli okullarda öğretmenlik ve yöneticilik görevlerinde bulunmuş, büyük çoğunluğu eğitimle ilgili çok sayıda kitap ve makale yazmıştır. Bu araştırmada Hasip Ahmet Aytuna'nın hayatı ve eserleri ile Türk eğitimine olan katkıları ele alınmıştır. Onun özellikle eserlerinde eğitim ve öğretim süreci, çocuk eğitimi, okulun mevcut ve gelecekteki durumu, kadın eğitimi, kekemelik problemi ve kooperatifle ilgili düşünceleri dikkat çekmektedir.

Anahtar kelimeler: Hasip Ahmet Aytuna, didaktik, metot, Comenius

The Place and Importance of Hasip Ahmet Aytuna in Turkish Education History

ABSTRACT

Hasip Ahmet Aytuna was born in 1895, in Akcami neighborhood of Vidin district, Bulgaria. He completed his primary education in Vidin. He got the right go to Bursa boarding high school in 1910 and completed his 5 years education. Then, he completed his pedagogy education in Sofia University, Department of Pedagogy between 1922 and 1926. Because of the pressures, he came back to his homeland, Turkey in 1931. He carried out various duties of teaching and administration in Turkey and wrote many books and articles, most of which were about education. In this research, life and works of Hasip Ahmet Aytuna and his contributions to Turkish education are analyzed. In his works, especially the topics of education process, child education, present situation of school and its situation in future, woman education, the problem of stammering and his thoughts on cooperative attract attention.

Keywords: Hasip Ahmet Aytuna, didactic, method, Comenius.

Hayatı ve Eserleri

Hasip Ahmet Aytuna, 1895 yılında Bulgaristan'ın Tuna Nehri kıyısında bulunan Vidin ilçesinin halkı tamamıyla Türk olan Akcami (Preslavca Ulitsa) mahallesinde doğmuştur (Binbaşoğlu 2009; Gündüzalp 1960). Ailesinin ilk çocuğu olarak dünyaya gelen Aytuna, ilk ve ortaokulu (rüştiye) Vidin'de okumuştur. Vidin'de II. Abdülhamit idaresinden kaçan Jön Türklerden bazı değerli insanlar ona hocalık yapmış, vatan sevgisi aşlamıştır. 1910 yılında rüştiyeyi bitirdikten sonra Bursa İdadisi'ne yatılı olarak girmiştir. Burada beş

¹ Yrd. Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Z-12 Melikgazi KAYSERİ, mguclu@erciyes.edu.tr

yıllık bir eğitim alan Aytuna, okulu birincilikle tamamlamış, 1918 yılında başlayan I. Dünya Savaşı'nda orduya gönüllü olarak katılmıştır. Bu sırada Şark Cephesi'nde Ruslara karşı savaşmış ve yaralanmıştır. Ordudan terhis edildikten sonra yeniden Vidin'e dönmüş ve Türkiye ile Bulgaristan'ın müttefik olduğu bu dönemde üç sene rüştiyede öğretmenlik yapmıştır. Öğretmenlik yaptığı bu dönemde Bulgaristan'da çıkan bazı Türk gazetelerinde yazıları yayınlanmıştır. Bu çalışmalarını takdirle karşılayan Vidin Maarif Encümeni ve İslam Cemaati İdaresi ona dört senelik bir burs sağlayarak 1922 ve 1926 yılları arasında Sofya Üniversitesi Pedagoji Bölümü'nden eğitim almasını sağlamıştır. Buradan mezun olduktan sonra Şumnu'da imam-hatip ve öğretmen yetiştirme amacıyla açılan Nüvva Medresesi'ne pedagoji ve öğretim metotları öğretmenliğine atanmıştır. Burada çalıştığı üç yıl boyunca “Şen Alfabe” ve “Şen Kıraat” adlarıyla yazmış olduğu kitaplar Bulgaristan'da bulunan Türk okullarının birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarında ders kitabı olarak okutulmuştur (Gündüzalp 1960).

Aytuna, 1929 yılı ders dönemi sonunda Vidin Türk okulları müdürlüğüne tayin olmuş, aynı yıl yazmış olduğu “Didaktika” ve ertesine yazmış olduğu “Metodika” adlı eserler Türk Milli Eğitim Bakanlığı tarafından telif hakları alınarak bastırılmış, uzun yıllar öğretmen okullarının genel ve özel öğretim metotları dersi için yardımcı ders kitabı olarak okutulmuştur (Gündüzalp 1960).

Bulgar gençleri milli teşkilatının baskı ve tehditlerine hükümet organlarının da destek vermesi üzerine 1931 yılı Ağustos ayında anavatanı Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır (Gündüzalp 1960). 1931-1932 eğitim öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü içinde bulunan Gazi İlköğretmen Okulu Pedagoji ve Öğretim Yöntemleri dersleri öğretmenliğine atanmıştır. 1931 ve 1937 yılları arasında Türk Maarif Cemiyeti (Türk Eğitim Derneği) bünyesinde faaliyette bulunan kolejde müdürlük görevinde de bulunan Aytuna, 1939 ve 1943 yılları arasında Tokat milletvekili olarak meclise girmiştir. Bu görevde iken Bitlis, Muş, Van ve Hakkâri gibi illerde parti müfettişliği görevinde bulunmuş, halkevlerinde öğretmenler ve halk için konferanslar vermiştir. Aytuna, daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'ne geri dönse de kısa bir sonra Devlet Demir Yolları Müfettişliği görevine atanmış, aynı zamanda Devlet Demiryolları Meslek Okulu müdürlüğü görevinde bulunmuştur. Bu okulun 1947 yılında kapatılması üzerine Karabük Demir Çelik Fabrikaları Özel Ortaokul müdürlüğü görevine atanmış, fakat kısa bir süre sonra da Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne danışman olmuştur. 1948 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenlik görevine başlamış ve burada “Genel Öğretim Yöntemleri” dersini okutmuştur. 1960 yılında emekli olan Aytuna, 1951 yılından emeklilik dönemine kadar ek görev olarak Erkek Teknik Öğretmen Okulu'nda meslek dersleri öğretmenliği de yapmıştır (Binbaşıoğlu 1987 ve 2009; Gündüzalp 1960). 26 Mayıs 1980 tarihinde Ankara'da geçirmiş olduğu kalp krizi sonucu vefat etmiştir (Binbaşıoğlu 2009).

Türkçeden başka Bulgarca, Rusça, Fransızca, Latince, İtalyanca ve biraz da İngilizce bilen Aytuna, telif ve çeviri olmak üzere toplam kırk kitap yazmıştır.

Binbaşıoğlu (2009), onun için “öğretim yöntemleri konusunda en fazla kitap yazan eğitimci” olarak nitelendirmede bulunmaktadır. Büyük çoğunluğu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından basılan bu kitapların bazıları da; Aydınlık Yayınevi, Bilecik Halkevi, Remzi Kitabevi, İnkılap Kitabevi ve Bir Yayınevi gibi yayınevlerinde basılmıştır. Aytuna'nın kitapları içerik olarak incelendiğinde bu kitapların; öğretmenlere rehberlik, öğretim ilke ve yöntemleri ve özel eğitim alanında oldukları görülmektedir. Onun yazmış olduğu kitaplardan bazıları yıllarca öğretmen okullarında ders kitabı olarak okutulmuştur. Bu kitapların adı, basım yeri ve tarihleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. *Hasip Ahmet Aytuna'nın Telif Eserlerinin İsimleri, Basım Tarihi ve Yerleri*

Kitabın Adı	Basım Tarihi	Basım Yeri
Şen Alfabe	1929	Bulgaristan, Filibe: Tefeyyüz Kitabevi
Şen Kıraat (1. sınıflar için)	1929	Bulgaristan, Filibe: Tefeyyüz Kitabevi
Didaktika	1929	İstanbul: Devlet Matbaası
Şen Kıraat (3. sınıflar için)	1930	Bulgaristan, Filibe: Tefeyyüz Kitabevi
Şen Kıraat (4. sınıflar için)	1930	Bulgaristan, Filibe: Tefeyyüz Kitabevi
Metodika	1931	İstanbul: Devlet Matbaası
Yeni Umumi Pedagoji	1932	İstanbul: Ahmet Sait Basımevi
Tedris Yenilikleri	1936	Bilecik: Halkevi Yayınevi
Toplu Tedris ve Kompleks Sistem	1936	Bilecik: Halkevi Yayınevi
Proje Usulü ve Daltın Planı	1937	İstanbul: Aydınlık Yayınevi
Pedagoji dersleri	1937	İstanbul: Aydınlık Yayınevi
İlk ve Ortaokullarda Nazari ve Ameli Didaktika	1937	İstanbul: Aydınlık Yayınevi
Dalton Planı	1938	İstanbul: İnkılap Kitabevi
Winnetka Sistemi	1938	İstanbul: İnkılap Kitabevi
Decroly Usulü	1938	İstanbul: İnkılap Kitabevi
Okulda Disiplin	1940	İstanbul: İnkılap Kitabevi
Normal Çocuklarda Anormallikler (Meslek Kitapları Serisi)	1945-1946	İstanbul: Bir Yayınevi
..... devamı		
Özel Öğretim Metodu I	1949	İstanbul: Remzi Kitabevi
Özel Öğretim Metodu II	1949	İstanbul: Remzi Kitabevi
Etkin Metoda Göre Hayat Bilgisi Öğretmen Kitabı	1952	İstanbul: İnkılap Kitabevi
Etkin Metoda Göre Hayat Bilgisi Öğretmen Kitabı II	1952	İstanbul: İnkılap Kitabevi
Etkin Metoda Göre Hayat Bilgisi Öğretmen Kitabı III	1952	İstanbul: İnkılap Kitabevi
Aktif Öğretim Tekniği	1955	İstanbul: İnkılap Kitabevi
Kekemelik ve Tedavi Metotları	1961	İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
Genel Öğretim Bilgisi	1961	İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
Normal Çocuklarda Anormallikler	1962	İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
Hayat Bilgisi Öğretmen Kılavuzu I	1964	İstanbul: Remzi Kitabevi

Hayat Bilgisi Öğretmen Kılavuzu II	1967	İstanbul: Remzi Kitabevi
Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri (İlk baskısı 1958 yılında yapılmıştır)	1974	İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

Aytuna'nın çeviri olarak Türkçeye kazandırdığı eserlerin büyük çoğunluğu, emekli olduğu 1960 yılından sonra yazılmıştır. Onun çevirmiş olduğu bu eserlere ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:

Tablo 2. *Hasip Ahmet Aytuna'nın Çevirisini Yaptığı Eserlerin Adı, Yazarı, Basım Tarihi ve Yayınevinin Adı*

Çeviri Eserin Adı	Yaptığı	Çevirisi Eserin Yazarı	Yapılan	Çeviri Basıldığı Yıl	Eserin	Çeviri Yayınevi	Eserin
Talim ve Kendi Faaliyet Prensibi	Tedriste Kendine	Geraskof Mihail		1933		Remzi Kitabevi	
Okul Kooperatifleri		Mila Kocabeşeva		1936		Türk Kooperatifçilik Kurumu	
Zencilerin Eğitimi	Mürşidi Kara Musa	Grigoriî Spiridonoviç Petrov		1963		Remzi Kitabevi	

..... devamı

Okul ve Hayat		Grigoriy Spiridonoviç Petrov		1963		Kemal Kitabevi	
Didaktika (Türkçeye Didaktika çevrilmiştir)	Magna Büyük adıyla	J. A. Comenius		1964		Milli Eğitim Bakanlığı	
Sokrat ve İnsanlar		Grigoriy Spiridonoviç Petrov		1973		İnkılap ve Aka	
Büyük İnsanlar		Grigoriy Spiridonoviç Petrov		1973		İnkılap ve Aka	
Peter Berriye		Grigoriy Spiridonoviç Petrov		1973		İnkılap ve Aka	
Akzambaklar Finlandiya'da	Ülkesi	Grigoriy Spiridonoviç Petrov		1976		İnkılap ve Aka	
Olaylar İçinde Sanatçılar ve Yapıtları	Büyük Üstün	Grigoriy Spiridonoviç Petrov		1979		İnkılap ve Aka	

Onun kitaplarından başka; Kutlu Bilgi, İlköğretim, Mesleki ve Teknik Öğretim, Eğitim ve Psikoloji, Ülke, Varlık, Eğitim Hareketleri gibi dergilerde yayımlanmış çok sayıda makale ve yazısı da bulunmaktadır.

Eğitim ve Öğretim Süreci İle İlgili Düşünceleri

Aytuna'nın eğitim ve öğretim süreci ile ilgili düşünceleri incelendiğinde bu düşüncelerin, eğitim ve öğretimin kavramsal içerik ve özellikleri, eğitim ve kalkınma, öğretimin sınırlılığı, öğretim sürecinde karşılaşılan problemler,

öğretimin planlanması, öğretimde aktiflik gibi konularla ilgili oldukları görülmektedir.

Aytuna (1937a) pedagojinin; büyümekte olan çocuk ve gençlerin fiziki ve ruhi açıdan gelişimini bir sistem ve plana göre sevk ve idare etmek ve bunun için de denenmiş yöntem ve prensipler ölçüsü içinde çaba göstererek genç nesli, cemiyet hayatına hazırlama konusunda yaşlı, bilgili ve tecrübeli kimselerin yaptıkları bilinçli çaba ve faaliyetlerin mahiyetini, kıymetlerini ve istikametini tanıtan bir ilim olduğunu ifade etmektedir. Ona göre pedagojin konusu, gelişmekte olan çocuktur. Anatomi, fizyoloji, biyoloji, ahlak gibi bilimler çocukların sadece belirli yönlerini, birbirlerinden bağımsız olarak incelerler. Oysa pedagoji, bu bilimlerin araştırma sonuçlarından da yararlanarak insanların şahsiyetinin en mükemmel şeklini alması için, büyümekte olan ferde yapılacak en iyi ve makul tesirlerin nelerden ibaret olacağını, bunların kıymet ve istikametlerini göstermeye çalışır. Bu nedenle pedagoji, insanı diğer bilimler gibi soyut ve müstakil bir varlık olarak değil cemiyete ait bir fert olarak ele almakta, tetkik ve tesir tarzlarını buna göre tayin etmektedir. Böylelikle pedagoji; tetkik ve tesir tarzlarını ferde değil; fert dolayısı ile cemiyete dayandırır, sosyal bir varlık olarak insanı etki ve tesiri altında tutmak ister. Aytuna'ya göre gelişmekte olan ferdin böylesine ciddi ve zaruri pedagojik etkiler altında uzun süre tutulmasını gerekli kılan bazı nedenler vardır. Bu nedenler şunlardır:

- Bütün canlılar içinde en aciz, zayıf ve yardıma muhtaç olarak dünyaya gelen insan evladıdır.
- Hayvanlar için yeterli olan içgüdüler insan için yeterli olmamaktadır. Çünkü insanlar daha geniş ve karmaşık hayat şartları içinde yaşayacaktır.
- İnsanların kendi korumaya ve hayatını devam ettirmeye yarayan vasıtalar diğer canlıların yavruları kadar çabuk ve kolayca elde edilememektedir.
- İnsan yavrusu, hayat şartları oldukça karmaşık bir cemiyet içinde sosyal bir hayat yaşayacaktır.

Ona göre toplumsal kültürü bir kuşaktan diğerine aktarmayı kendisine iş edinen eğitim, her dönem ve toplumda farklı biçimlerde gelişme göstermiştir. Her devirde hayat şartları farklı olmasından dolayı toplum içinde eğitime yön veren ana kuvvetlerde farklı olmuştur. O, eğitim ve öğretim sorununu tarihsel olarak incelemiş, Türklerin tarih sahnesine ilk çıktığı andan 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan dönemde eğitim alanında yaşanan gelişmeleri açıklamıştır. Türklerin hayat şartları sürekli olarak değiştiği için, yetiştirilmek istenen ideal insan tipi de farklılaşmış, buna paralel olarak eğitim anlayış ve uygulamaları da değişikliğe uğramıştır (Aytuna 1974).

Kalkınma ve eğitim arasındaki ilişkiye vurgu yapan Aytuna (1939c), yeni esaslara göre kurulan cemiyetlerin yeni ruh taşıyan enerjik insanlara oldukça önem verdiklerini belirtmektedir. Ona göre bu bakış açısı onları; genç neslin iyi bir şekilde yetiştirilmesi için bazı tedbirler almaya sevk etmiştir. Bu tedbirleri bilimsel açıdan ele alan mütefekkirler yarının vatandaşlarını ve iş adamlarının yetiştirmek için gerekli olan çalışmalarını yapmakta, bu konuda devletin gerekli

olan desteği sağlaması gerektiğini belirtmektedirler. O, yarının vatandaşını yetiştirmenin milli ve toplumsal bir konu olduğunu vurgulamakta, bu konuda ailelere de önemli görevler düştüğünü belirtmektedir. Bu nedenle devlet; ailenin bu görevini en iyi şekilde yapabilmesi için gerekli desteği vermeli, onları bu görevleri iyi bir şekilde yapabilecek seviyeye getirmelidir. Aytuna'ya göre bu konuda ihmal edilen konulardan birisi de kadının eğitimidir.

Onun, eğitimle beraber ele aldığı konulardan birisi de öğrenmedir. Öğrenme teriminin birçok kimse tarafından dar anlamda kullanıldığını belirten Aytuna (1954a), gerçek öğrenmeyi; herhangi bir hayati problemin çözülmesinde kullanılacak bilgiler veya becerileri elde etmede, aynı tip hayati problemleri çözümede veya elde ettiği bilgi veya becerileri türlü şartlara uygulamada bireyin gösterdiği psiko-fizik çaba ve faaliyetler olarak ifade etmektedir. O, öğrenmenin bu tanımına göre kitaptan bir metin öğreniliyorsa; yazarın ne demek istediğini anlamak; bu fikirleri muhakeme etmek, tartışmak ve değerlendirmek; gerçek hayat olaylarına uyarlamak, deney yapan birisi gibi objektif davranarak türlü faaliyetlerde bulunmak gerekmektedir. Okuma metinlerine karşı böyle bir objektif tutum takınmak, öğrenmeyi bazı olay ve formülleri ezberlemek gibi tek taraflı bir iş olmaktan kurtarmaktadır. Ona göre yeni eğitim anlayışının okullara getirdiği; duyarların çalıştırılması, gözlemler ve deneylerin yapılması, yapıcı ve yaratıcı faaliyetlerin desteklenmesi, farklı ifade tarzlarından faydalanılması, sessiz okuma, dramatize, gerçek yaşam problemlerinin ele alınması ve aktif öğretim metodlarıyla çalışma planlarının uygulanması gerçek öğrenmenin sağlanması için alınmış birer tedbirdir. Okullardaki öğrenme ve öğretimin amacı da budur.

Aytuna (1937b), “İlk ve Ortaokullarda Nazari ve Ameli Didaktika” adlı kitabında öğretimin mahiyeti ve sınırlılıkları hakkında da bilgiler vermektedir. Öğretimin mahiyetini psiko-fizyoloji ve kültüre göre açıklayan Aytuna, öğretim deyince bilgi vererek ve iyi alışkanlıklar kazandırarak çocuğun fiziki ve ruhi gelişimine yardım etme faaliyeti anlaşıldığını belirtmektedir. Ona göre bu tanım çok geniş olduğu için öğretimin mahiyeti hakkında tam bir bilgi vermemekte, bu nedenle öğretimin mahiyeti hakkında bilgi edinebilmek için psiko-fizyolojik esasların bilinmesi gerekmektedir. Psiko-fizik açıdan insan; iç ve dışardan gelen tüm uyarıcıları almaya, bunları işlemeye ve ihtiyaca göre bu uyarıcılara tepkide bulunmaya uygun bir varlıktır. Aytuna, öğretimin psiko-fizyolojik yönü yanında öğretimin açıklamasında kültürel yönü de dikkate almaktadır. Ona göre insanın sadece doğada değil aynı zamanda sosyal ve medeni bir çevre içinde yaşaması, onu hayvanlardan farklı kılan en önemli özelliklerden birisidir. Bu nedenle O, insanın gelişiminde sadece doğanın değil aynı zamanda geçmiş ve hâlihazırdaki medeniyet ve kültürel birikimin de rol oynadığını belirtmektedir.

O, “Metodika” adlı eserinde ise farklı derslerin öğretim uygulamaları hakkında bilgiler vermektedir. Ona göre metodika, didaktikadan farklıdır (Aytuna 1931). Didaktika, eski Yunancada “öğreniyorum, öğretiyorum, eğitim ve öğretim yapıyorum” anlamlarına gelen “didaskio” kelimesinden alınmıştır. Ona göre

didaktika, eğitim ve öğretim bilimi ya da eğitim ve öğretim nazariyeleri anlamına gelmektedir (Aytuna 1929). Didaktika, eğitim ve öğretime ait bilimsel yöntemlerle tamamen prensipleri incelerken, metodika ise eğitim ve öğretim işinin amaca uygun bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için hangi yöntemlerin, hangi derslere nasıl uygulanması gerektiği ile ilgilenir. Bu haliyle metodika, didaktikanın daha somut uygulanmasından başka bir şey değildir (Aytuna 1931).

Aytuna (1961), öğretim sürecinde ders konularının sınırlarının kesin olarak belirlenmesinin de zor olduğunu belirtmektedir. Ona göre öğrenme ve öğretmeye ayrılan ders saatinin başlama ve bitiş sınırları kesin bir şekilde belirtilememektedir. Diğer bir ifade ile öğrenciler sınıfta ve derste kendilerine yeni olarak öğretilen konu hakkında; çok defa evde, sokakta, oyunlarında ya da okuduğu kitap ver dergilerde çok şey öğrenmiştir. Bu nedenle ders konusu öğrenciler için her zaman yeni olmayabilir. Ayrıca ders konusu biter bitmez öğrencilerin öğrenilen konuyla ilgileri ve ruhsal bağlılıkları bitmemektedir. Öğrencilerin bilinçleri o konu hakkında çalışmaya devam etmektedir. Aytuna'ya göre bu durumu göz önünde bulundurdıkları için “yeni okul ve öğretim taraftarı” olanlar; ders saatinin ve konularının sınırlarını kaldırmakla işe başlamışlar, toplu öğretim metoduna el atmışlardır.

Aytuna'nın öğretimde zaman faktörü yanında ele aldığı diğer bir konu da öğretimin planlanmasıdır. Öğretimi büyümekte olan nesillerin fiziksel ve ruhsal gelişimlerini sağlayan eğitsel bir etkinlik olarak gören Aytuna (1950e), öğretmenin bu etkinlikte öğrencilere üst okullarda başarılı olmalarını amacını güttüğünü belirtmektedir. Böylelikle öğretim; öğrencinin hayat ve menfaatleriyle sıkı bir şekilde uyumlu, hayat olaylarına göre şekil alan, derin muhtevalı, tamamıyla bileşik ve çok taraflı bir hayat işi haline gelmektedir.

Ona göre öğretimin planlı olması, öğretmenlerin sınıf içi çalışmalarını başarılı bir şekilde gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktadır. Fakat planın öğretmene iyi bir rehber olması için dogma olarak görülmemesi de gerekmektedir. Çünkü planlar; gereken şartları, temel problemleri ve gerekirse işleme zamanı bakımından gerçekleşmiş değil; henüz olmamış şartları dikkate alınarak düşünülmüş ve ihtimallere göre hazırlanmıştır. O, ders planlarının öğrencilerle birlikte hazırlanmasının bazı didaktikçilere göre çok sayıda yararı bulunduğu da söz etmektedir. Öğrencilerin hangi konu üzerinde çalışacaklarsa konuyu önceden öğrenmiş olmaları, seçilen konuya dair nelerin öğrenileceği konusunda öğretmen ve öğrencilerin fikir birliği içinde olması, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının planlarda yer almasının sağlanması, konunun öğrenciler açısından da önemi ve değerinin belirtilmiş olması, konunun işlenmesini istemekle öğrencilerin de sorumluluk altına girmesi, öğrenmenin öğrenciler açısından zevkli hale gelmesi bu yararlılardan bazılarıdır (Aytuna 1974).

O, kalabalık sınıflar sorununun öğretimi en fazla zorlayan konulardan birisi olduğunu belirtmektedir. Çünkü her öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları farklı olduğu için sınıftaki öğrenci sayısının artması, tüm öğrencilere uygun bir eğitim

anlayışının gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Fakat ona göre esaslı bir mesleki formasyon almış ve öğretim tecrübesi olan öğretmenlerin farklı yöntem ve tekniklerle bu sorunu aşabilmesi mümkündür. Fakat O, bazı öğretmenleri metot konusundaki basmakalıplılıkları nedeniyle eleştirmektedir. Bu öğretmenler zamanı, konuyu ve öğrenciyi dikkate almadan sürekli olarak aynı öğretim yöntemlerini kullanmaktadırlar (Aytuna, 1974 ve 1949f).

Onun çalışmalarında yer verdiği eğitim-öğretim sorunlarından birisi de birleştirilmiş sınıflarda öğretimle ilgilidir. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin daha fazla yorulması, öğretime ayrılan zaman miktarının yetersizliği, sınıfların kalabalıklığı ve yeterli ders araç-gereci bulunmaması birleştirilmiş sınıflarda görülen başlıca sorunlar olarak ifade edilmiştir. Ona göre birleştirilmiş sınıflarda öğretimin daha verimli olabilmesi için; köy okulu öğretmenlerinin aynı köyde daha uzun süre çalışması, birleştirilmiş sınıfların en iyi nasıl gruplandırılacağına bilinmesi, yaş ve bilgi bakımından iyi durumda olan öğrencilerden nasıl faydalanılacağına iyi bir şekilde planlanması, birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerin diğer öğretmenlerden daha fazla çalışması, kendini geliştirmesi ve öğretim metotlarını iyi bilmesi gerekmektedir (1949c).

O, 1956 yılında Eğitim ve Psikoloji Dergisi'nde "Kendi Şartlarımız İçinde Aktif Öğretim Denemeleri" başlıklı bir dizi yazı yazmış, aktif öğretimin anlamı ve mahiyeti yanında nasıl uygulanması gerektiğini örneklerle açıklamıştır. Ona göre aktif öğretim; çocuğu bütün ilgileri, ihtiyaçları, temayülleri ve psiko-didaktik özelliklerini dikkate alarak öğretimin merkezine koyan, onun okul içinde ve dışında kendi kendine ve imkânlarına göre istekle çalışmasına uygun bir ortam yaratarak çevresine kolay bir şekilde uyabilen aktif bir şahsiyet yaratmak amacı güden bir öğretim yaklaşımıdır (Aytuna 1956).

Aytuna, öğretimde aktiflik prensibini yazmış olduğu kitaplarda da dikkate almıştır. O, Eğitim Enstitüleri, Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları için yazmış olduğu "Özel Öğretim Metotları" adlı kitabın önsözünde; hazırlanan eserin öğrencileri kendi kendilerine etkinliğe, inceleme ve araştırmaya sevk etmesi, ezberci eğitimden kaçınılması gibi konulara vurgu yapmış böyle bir öğretim tarzı ile hem öğretimin hayatiliğini, hem de öğretmen adaylarının yaparak yaşayarak yetişmelerinin hedeflendiğini belirtmiştir (Aytuna 1949a ve 1949e).

O, yeni bir okuma metninin nasıl işlenmesi gerektiği ile ilgili düşüncelerinde de öğrencinin aktifliğini ön plana almaktadır. Bu konuda özellikle; insanların içeriğini kolay anladıkları, metnin anlattıkları ile kendi yaşamları arasında bağ kurdukları, ilgi çekici bir tarz ve üslupta yazılmış olan metinleri çok daha istek duyarak okuduklarını vurgulamaktadır (Aytuna 1953).

Okul Hakkındaki Düşünceleri

Aytuna'nın okul hakkındaki düşünceleri incelendiğinde bu düşüncelerinin; okula yönelik eleştiriler, okulun değişen rolü, çocuğun okul içinde ve dışında

yetiştirilmesi, okulda yaşanan disiplin sorunları ve nedenleri, okul-aile birlikleri, okullarda bulunan kitaplıklar ve teftişle ilgili olduğu görülmektedir.

Aytuna (1950c)'nin okula yaptığı en önemli eleştirisi, gençleri hayata hazırlayamamasıdır. Ona göre gençler okulda öğrendikleri bilgileri sadece iş hayatlarında değil, okuldaki çalışmalarında, hatta sınavlarda da kullanamamaktadırlar. Gençler hayatlarında karşılaştıkları sorunları çözmede de çekingen ve korkak davranmakta, atılgan oldukları konularda da yanılmaktadırlar. O, bu nedenle okulların; öğretim programlarının, öğretim metotlarının, eğitim sistemlerinin kısaca okulların iç ve dış yapılarının hayata ve zamanın gereklerine göre yeniden ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle gençlerin sadece okulda değil okul dışında da eğitimleri önemle ele alınmalıdır. Aytuna (1950d), ilk ve ortaokulların yeni öğretim programlarında bu yönde çalışmalar olduğunu ifade etmekte, tabiat ve tarım derslerinin birer laboratuvar olmak üzere okullarda birer uygulama bahçesinin düzenlenmesinin oldukça yerinde bir karar olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre öğretim programlarının bu uygulaması, tabiat ve tarım derslerinin hayatla ve eğitimle olan ilgisini belirttiği gibi iş ahlaki aşılama da yardım etmektedir.

Aytuna (1936 ve 1949d), “Tedris Yenilikleri” adlı eserinde okulun değişen rolüne dikkat çekmekte, yabancı ülkelerde her biri bir sistem olarak ortaya çıkan öğretimsel yeniliklerde “çocuğun” merkezi bir rol üstlendiğini belirtmektedir. Ona göre 20. yüzyılda çocuğa verilen önem, eğitim ve öğretim tarihinin hiçbir döneminde verilmemiştir. Bu ülkelerde okul ve öğretim hareketleriyle maddi-manevi her şeyin çocuğa göre ölçüldüğü ve düşünüldüğü görülmektedir.

O'nun okulla ilgili ele aldığı konulardan birisi de disiplinsizlik olaylarıdır. Eğitim ve öğretimde disiplin meselesinin okul tarihi kadar eski olduğunu belirten Aytuna (1939d), pedagoji tarihinde konu ile ilgilenen çok sayıda eğitimcinin bulunduğunu ifade etmektedir. O, bu konuda Platon'da, Plütark'ta ve diğer bazı eski pedagoğlarda konu ile ilgili düşüncelere ve tavsiyelere yer verildiğini dile getirmekte, Komenyus'un “Magna Didaktika” adlı eserindeki “disiplinsiz mektep susuz değirmene benzer” sözüne vurgu yapmaktadır.

Aytuna (1938a; 1940)'ya göre çocuklarda görülen disiplinsizlik olayları ile onlara tanınan hürriyet arasında ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle O, çocukların iyi bir şahsiyet olarak yetiştirilmesi için onlara kıymet verilmesi ve hürriyetlerinin sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Eğer eğitim ve öğretimde yeni pedagojinin ön gördüğü hürriyet çocuğa verilebilmiş olsaydı, çocuklarda yüksek bir disiplin anlayışı görülebilirdi. Ona göre çocuklara verilecek hürriyetle disiplinsizlik olaylarında artışların ortaya çıkacağı anlayışı yanlıştır. Aytuna, disiplinin hürriyete karşı, ona zıt ve hatta onu dışlayan bir anlayışla ele alınmasının, disiplinin yetiştiricilik anlamına gelen “tedrip” kelimesi ile aynı anlama geleceğini belirtmektedir. Oysa “tedrip” hayvanları ıslah için başvurulan bir yöntemdir. İnsanlar; köpek, papağan, maymun, fil gibi birçok hayvanı “tedrip” yoluyla iş yaptırabilirler. Fakat insanı ıslah edecek, kemale götürecektir.

kuvvet tedrip değil sadece terbiyedir. Bir güvercine mektup taşınması, ayıya oyun oynatılması öğretebilse de bu durum zorlama ile gerçeklemiştir. Ayrıca bu hayvanlar ruhen de pasif durumdadırlar.

Aytuna (1938b), çocuklarda görülen disiplin problemlerinin sebeplerini sadece gençlere yüklemenin yanlış olduğunu ifade etmektedir. Çocukları suça iten çok farklı nedenler bulunmaktadır. Bunlardan birisi de çocukların eğitimi ile ilgilenenlerdir. Onların vermiş olduğu kötü eğitim, anne karnında iken yaşamış olduğu problemler, doğum sırasında ortaya çıkan hastalıklar gibi nedenler çocuklarda istenmeyen davranışların görülmesine neden olabilmektedir. Çocukların işlemiş oldukları suçlarda anne ve babaların tutum ve davranışlarının etkisi de bulunmaktadır. Çocukları çok sıkı ya da şımartan ailelerin çocuklarında suç davranışı görülebilmektedir. Aytuna'ya göre çocukların karakterini bozan diğer bir etken de ailelerin komşularıyla olan ilişkilerinin olumsuz yönde değişmesidir.

Aytuna'nın okulla ilgili dile getirmiş olduğu sorunlardan birisi de sınıf kitaplıklarıdır. Aytuna (1948a), okuma alışkanlığının istenen seviyelere gelmesinde okulların önemli rolleri bulunduğunu ifade etmekte, bu konuda sınıf kitaplıklarına dikkat çekmektedir. O, çocuklara kitap okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmanın zor olsa da bazı tedbirlerle bu zorluğun üstesinden gelinebileceğini belirtmektedir. Bunun için sınıf kitaplıklarının düzenlenmesi ile işe başlanmalı, çocuklarda bireysel çalışmalarla kendi kendilerinin bilgi ve kültürlerini genişletmelerine imkân tanınmalıdır. Sınıflarda kitaplıkların oluşturulması, bu kitaplıklarda çok sayıda ve türde kitaplara yer verilmesi, çocukların bunlardan istediği kitapları alıp okuması onda ister istemez okuma sevgisi oluşturacaktır. Diğer yandan çocuk okuduğu kitabı bir başkasına anlatmaktan da zevk duymaktadır.

Fakat Aytuna (1939a), yetişkinlerin her şeyi okuyabileceği düşüncesinin özellikle ilkökul, ortaokul ve lise öğrencileri için geçerli olamayacağını belirtmektedir. Ona göre bunun bazı nedenleri vardır. Her şeyden önce fiziki ve ruhi açıdan gelişme döneminde bulunan her çocuk ve genç henüz çocukluğun muhtevasını almış, gelişimini tamamlamamıştır. Çünkü çocuk olgunluğa ulaşmış bir ferдин minyatürü de değildir. Onun ihtiyaçları ve ilgileri kendine özgüdür. Bu nedenle Aytuna'ya göre çocukların okuyacakları kitapların sınırlandırılması gerekmektedir.

O, çocukların sadece okul içinde değil aynı zamanda okul dışındaki hayatlarının önemine de işaret etmiştir. Ona göre ders yılı içinde günün yarısını sokakta, uzun tatillerde de tüm enerjilerini başıboş biçimde geçiren çocuklarımızla yeterince ilgilenememekteyiz. Çocuklar için sadece sokaklarda değil aynı zamanda gitmiş oldukları sinema salonlarında da çok sayıda tehlikeler bulunmaktadır. Aytuna (1948d), çocukların okul ve aile dışı hayatlarını düzenleyecek tedbirlerin alınmasını konusunu devletten ziyade cemiyete ve özel kuruluşlarla teşebbüslere bırakmanın daha doğru olacağını belirtmekte ve bu konuda okul-aile birliklerine önemli görevler düştüğünü ifade etmektedir. Çocukların okul ve aile dışındaki

hayatlarını düzenlemeye yönelik alınabilecek belli başlı tedbirleri ise şöyle ifade etmektedir:

- Öncelikle bir çocuk bankası kurarak çocuklarla ilgili tasarrufları buraya yatırmalı, çocukların bakım ve eğitimleriyle ilgilenen tüm kuruluşların giderlerini buradan karşılanmalıdır.
- Ders yılı içinde ve ders zamanı dışında çocuklara açık tutulacak okul ve sınıf kitaplıkları oluşturulmalı, öğrencilerin buralara devamları sağlanmalıdır.
- Okulda ve okul yakınlarında beden eğitimi ya da sınıf öğretmenlerinin gözetiminde oyun alanları oluşturulmalı, çocukların yaşlarıyla buralarda oynamaları sağlanmalıdır.
- Okullarda çeşitli spor ve sportif oyunlarla ilgili spor kolları oluşturulmalı, buralarda disiplinli ve planlı çalışmalar yaptırılmalıdır.
- Temsil kolları, öğrenci kurulları, müzik enstrümanı çalma grupları oluşturulmalı, bu grupların etkili bir şekilde çalışmaları sağlanmalıdır.
- Akademik bakımdan okulda başarısız olmuş öğrenciler için takviye dersler yapılmalı, bütünlüme ve sınıfta kalma problemi ile mücadele etmelidir.
- Fakir öğrenciler için güvenilir esnafın yanında iş vermelidir.
- Öğrencilerin sağlık durumları sürekli kontrol altında tutulmalıdır.

Aytuna (1950a), çocukların okul dışı zamanlarının iyi bir şekilde geçirilmesinde önemli görevler yüklediği okul-aile birliklerinin nasıl çalışması gerektiği hakkında da bilgiler vermektedir. O, okul-aile birlikleri konusunda özellikle Amerika'nın oldukça ileriye gittiğini belirtmekte ve yapılan çalışmalar hakkında açıklamalarda bulunmaktadır. Amerika'da bu kuruluş, gençlerin eğitimi konusunda sadece aile ya da okulu değil tüm cemiyetin harekete geçirilmesi için çalışmaktadır.

Ona göre çocukların eğitimini sadece okul ve öğretmenlere bırakmak yanlıştır. Çünkü büyümekte olan genç nesillerin terbiye işi okul ve öğretmenden önce ailenin başta gelen görevleri arasındadır. Fakat aileye bırakılan bu eğitime devlet, okul ve öğretmende katılmalıdır. Ailelerin eğitim bilgilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Zira ailenin terbiye anlayışı zayıf hele hele olumsuz yönde ise okulun, devletin ve cemiyetin eğitim işini gerçekleştirmesi daha güçleşmiş demektir. Bu nedenle aile, cemiyet ve devlet arasında çocuk eğitimi konusunda sıkı bir işbirliği gerekmektedir (Aytuna 1944).

Aytuna (1950f)'nın okullarla ilgili ele aldığı konulardan birisi de teftiş konusudur. O, okullarda gerçekleştirilen teftişlerde öğretmenlerin sadece bir konuyu sınıfta işlerken gösterdikleri etkinliklere göre değerlendirildiklerini ifade etmekte, teftişin rehberlik yönünün ihmal ettiğini belirtmektedir.

Çocuk Eğitimi Hakkındaki Düşünceleri

Aytuna'nın çocuk eğitimi ile ilgili düşünceleri incelendiğinde bu düşüncelerin; çocuk eğitimi ile ilgili yapılan araştırma sonuçları, çocukluk döneminin insan

hayatındaki yeri ve önemi, çocuk eğitimi konusunda ailelere öneriler, çocuk eğitimin zorlukları, kimsesiz çocuklar ve okul ile aile arasındaki ilişkilerle ilgili olduğu görülmektedir.

Çocuk hakkında yapılan araştırma sonuçlarından bazılarında kitabın da yer veren Aytuna (1937a), bu araştırma sonuçlarını; çocukluğun insan hayatının özel bir dönemi olması, bu dönemin kendine has bazı özelliklere sahip olması, çocuğun özellikleri itibarıyla yetişkin insandan farklı olması biçiminde açıklar. Ona göre çocuk hakkında elde edilen bu sonuçlar, onun yaşlı veya olgun bir kişinin minyatürü olduğu inancını kökünden sarsmıştır. Bu nedenle O, daha önce çocukların eğitim ve öğretim süreçlerinde başarılı olabilmeleri için genel psikolojinin bilinmesi yeterli olarak görülürken artık çocuk eğitim ve öğretim ile ilgilenenlerin pedagojiyi ve çocuk psikolojisini, daha geniş anlamda da çocuk ilmini tanımasını gerektiğini belirtmektedir.

Aytuna (1948b), çocukluk döneminin insan hayatındaki yeri ve önemine vurgu yapmakta, bu dönemin ne kadar iyi bir şekilde ve çocukça yaşanırsa çocukların erginlik ve olgunluğa o oranda başarılı bir geçiş yapabileceğini belirtmektedir. Çocuğun beden ve ruha büyümesinin temel taşlarını teşkil eden bu dönemde anne ve babalara önemli görevler düşmektedir.

Ona göre anne ve babalar çocuklarının eğitimleri ile ilgili tedbirler almada kendilerine güvenememektedir. O, bu güvensizliğin anne ve babaların çocuk eğitimi hakkında sahip oldukları bilgilere olan inançsızlıktan kaynaklandığını belirtmekte, çocuk eğitimi konusunda bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Çocuk herhangi bir suç işlediğinde hemen onu azarlamamalı, korkutmaya başlanmamalıdır. Bazen işlenen kusur ve suçu görmemezlikten gelmek olumlu sonuçlar verebilmektedir. Çocuk, iyi işler yaptığında da onu övmeli ve cesaret verici davranışlarda bulunmalıdır. Çocuk eğitiminde şiddet davranışında bulunulmamalıdır. Aytuna'ya göre eğitimde çocuğu korkutarak, azarlayarak, döverek yola getirmeye çalışmaktan daha tehlikeli ve yanlış bir yol yoktur. Böyle bir anlayış ebeveyn ve çocuğu birbirinden uzaklaştırır, iki zıt kutup haline getirir (Aytuna 1950b).

Ona göre ebeveynler, çocuk eğitimi ile ilgili yazılan eserlerden ve dergilerden yararlansalar da bu araçlar onların çocuk eğitimini iyi bir şekilde gerçekleştirmelerinde yeterli değildir. Ayrıca bu eserler her ne kadar ayrıntılı bir şekilde hazırlansa da her anne ve babanın bunları okuduğu düşünülmemelidir. Bu nedenle ortaya çıkan ihtiyaç nedeniyle ebeveynler; pedagoji kültürüne güvendikleri okul müdürlerine, öğretmenlere, doktorlara veya konuya ilişkin uzmanlara çocuklarıyla ilgili problemleri ve eğitimleri ile ilgili fikirlerini sormaktadırlar. Aytuna, bu doğru bir hareket tarzı olsa da danışılan kişilerin de bilgilerinin sınırlı olabileceğinden söz etmektedir. Ayrıca danışılan bu kişilerden bazıları çocukla ilgili herhangi bir gözlemde bulunmadan karar verdikleri için yanıltıcı da olabilmektedirler. Bu nedenle uzman olarak bilinen kişilere zaman zaman danışılrsa da ailelerle okulların ve öğretmenlerin sürekli iletişimde olması

çok sayıda yararlar sağlayabilir. Çünkü Aytuna'ya göre çocukların eğitimlerini sağlamak için aile ve okul arasında yapılacak olan bu işbirliğinde; okul doktoru, varsa okul psikoloğu, öğretmen ve okul müdürleri görevli olacaklardır. Anne ve babanın böyle bir teşekkür içinde olması, çocuklarının eğitimleri ile ilgili sağlıklı bilgi almasını sağlayacaktır. Fakat Aytuna, çocuk eğitimi ile ilgili çok daha iyi düşünülmüş tedbirlerin olduğunu, bu konuda tamamen uzmanlardan oluşan kurumların daha yararlı olabileceğini belirtmektedir. Ona göre bu kurumlar bazı ülkelerde “terbiye klinikleri” adı altında faaliyetlerde bulunmaktadır (Aytuna 1945a).

Çocuk eğitiminin zorluklarına da değinen Aytuna (1945b), eğitimin güç bir iş olduğunu, bunun da bazı nedenlerden kaynaklandığını belirtmektedir. Çünkü eğitim; hem bir bilim, hem bir sanat hem de teknik bir iştir. Ona göre eğitim, sadece bazı genel prensiplerle kanunların özel ve somut hallere uygulanması gibi basit bir iş değildir. Bu zorluğun önemlisi ise, eğitimin fertlere göre değişecek kadar özel, kapsamlı ve karmaşık bir şey olmasıdır. Çünkü tüm çocuklar için geçerli tek ve genel bir eğitim yöntemi bulunmamaktadır. Aytuna, eğitimin ferdiyeti, şahsiyeti ve kabiliyetleri tanınmış, ölçülmüş somut ve belirli fertlere uygulanan, ayrı ayrı tedbirler ve tesirler olduğunu belirtmekte; eğitim sürecinde hiç bir çocuk diğerine benzemediği için de uygulanan yöntemlerin ferdi olması gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre artık psikolojik bulgular bireysel farklılıkların eğitim sürecinde dikkate alınması gerekli kılmaktadır.

Aytuna (1948c), aynı zamanda sosyal bir sorun da olan kimsesiz çocuklar sorununa da değinmektedir. O, bu çocukların topluma kazandırılmasının millet olarak en önemli milli görevlerimizden birisi olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre ağır sosyo-ekonomik şartların ürünü olan bu sefil çocukları kurtarmak için yapılması gereken ilk iş, bunları devlet himayesine alarak meslek sahibi birer vatandaş haline getirmektir. Bunun içinde bu çocukların devlet işletmelerine alınması, buralarda iş verilmesi ve onlara işletmelerin bulunduğu çevrelerde barınma imkân tanınması gerekmektedir. Aytuna'ya göre bu kamplar birer yatılı okul ve eğitim ocağı haline getirilmeli, burada gençlere okuma-yazma öğretilmelidir. Ayrıca gençlere bu kamplarda sanat veya tarım kollarıyla ilgili işler de yaptırılarak iş ve meslek sahibi olmaları sağlanmalıdır.

Genel Konular Hakkında Düşünceleri

Bu başlık altında Aytuna'nın kooperatiflerin ortaya çıkış süreçleri ve amaçları, kooperatiflerin topluma ve milli ekonomiye olan katkıları, kooperatiflerin eğitim kurumlarına katkısı, kadın ve ailenin ülke kalkınmasındaki önemi, kekemelik sorunu gibi düşünceleri ele alınmıştır.

Onun ele aldığı konulardan birisi de kooperatiflerdir. Kooperatiflerin dünya üzerinde büyük gelişme göstermesinin nedenlerin birisinin de ülke ekonomilerinin ağır şartlar altında bulunmalarından ileri geldiğini belirten Aytuna (1939b), kooperatiflerin eğitim-öğretim alanında da halk arasında değişik

broşür, gazete ve dergi dağıtarak, okuma yurtları, gece ve tatil mektepleri açarak, sinemalar tertip ederek önemli katkılar sağladığını ifade etmektedir.

O, kooperatiflerin insanlık hayatından özellikle I. Dünya Savaşı'ndan sonra önemli roller oynamaya başladığını belirtmekte ve Milletlerarası Kooperatifler Birliği'nin istatistiklerine göre 60 milyondan fazla aile reisinin değişik kooperatiflere üye olduğunu belirtmektedir. Ona göre; I. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan iktisadi şartlar, kooperatiflerin kar peşinde koşmayan sadece üyelerine ve topluma hizmet etmek isteyen kapital sistemden bambaşka bir kurum olması, fertler arasında rekabeti esas almaması, başkalarının menfaatleri hesabına geçinmeyi men etmesi, aynı zamanda iktisadi demokrasiyi tahakkuk ettiren bir sistem olması, toplumsal bir dengeye kavuşma arzusu bu kurumun inşasının temel nedenleri arasında bulunmaktadır. Kooperatif hizmetlerinin milli ekonomiye, topluma ve endüstriye önemli katkıları vardır. Ona göre kooperatiflerde çıkar ilişkisi ön planda değildir (Aytuna 1941a ve 1941b).

Aytuna, kekemelik ve sosyal konular hakkında da bilgiler vermektedir. Kadının annelik hizmeti ve aile, onun ele aldığı sosyal konular arasındadır. (Aytuna 1949b). Bunun yanında Aytuna (1954b; 1954c; 1954d; 1954e; 1954f), Eğitim ve Psikoloji Dergisi'nde "kekemelik" ile ilgili bir dizi yazı yazmıştır. Bu yazılarda; kekemeliğin ne olduğuna, bu sorunun nedeni ve önemine, kekeme sorunu yaşayan çocukların özelliklerine, kekeme çocuklar için nelerin yapılabileceğine, kekemeliğin psikolojisine, kadın ve erkekte kekemelik sorununun karşılaştırılmalı olarak incelenmesine, kekemelik sorunu ile ilgilenen uzmanların dikkate alması gereken hususlara değinilmiştir.

SONUÇ

Hasip Ahmet Aytuna, eğitim alanında yöneticilik ve öğretmenlik yanında yazmış olduğu çok sayıda kitap ve makaleyle de eğitim tarihimizde önemli bir yer tutmaktadır. Aytuna'nın büyük bir kısmı öğretim ilke ve yöntemleri ile ilgili olan eserleri, yıllarca Köy Enstitüsü, Eğitim Enstitüsü ve Öğretmen Okullarında ders kitabı olarak okutulmuş, Türkiye'de eğitim biliminin gelişmesine önemli katkılar yapmıştır. Onun kitapları yanında farklı dergilerde yayınlanmış çok sayıda makale ve yazısı da bulunmaktadır. Dergilerde yayımlanan makale ve yazılarla telif ve tercüme kitapları incelendiğinde eğitimle ilgili olarak; eğitim-öğretim, çocuk eğitimi, okulun mevcut durumu ve sorunları, yeni okul anlayışı ve kooperatiflerle ilgili düşüncelere ağırlık verdiği görülmektedir.

Onun eğitim ve öğretim süreci ile ilgili düşünceleri incelendiğinde eğitim ve öğretimin kavram olarak neleri ifade ettiği, özellikleri hakkında bilgiler verdiği görülmektedir. Toplum kalkınması ve eğitim arasındaki ilişkiye de vurgu yapan Aytuna, ülkelerin ideal insan tipi yaratabilmesi, kalkınmada istenen seviyeye gelinebilmesi için eğitimin önemli araçlardan birisi olduğunu belirtmekte, bu konuda okul yanında ailenin görevlerine de dikkat çekmektedir. O, özellikle öğretimin sınırlılıklarından söz ederken çağdaş eğitimin sıkça vurgu yaptığı

konulardan “bireysel farklılıklara” dikkat çekmiş, öğretimin bireyselliğini savunmuştur. Aytuna, yine çağdaş eğitim anlayışının öngördüğü aktif öğretim konusuna da değinmiş, öğretim sürecinde çocuğun başlangıç noktası olarak alınmasının gerekliliğini ifade etmiştir. Aytuna’nın okullarla ilgili dikkat çektiği bir diğer konuda “teftiş” konusudur. O özellikle teftişin sadece denetleme değil aynı zamanda rehberlik yanına da dikkat çekmiş, günümüzde de sıkça tartışılan bu konuda yıllar önce önerilerde bulunmuştur.

Aytuna’nın çocuk eğitimi ile ilgili düşünceleri incelendiğinde onun geleneksel eğitim anlayışını terk ederek eğitim sürecinde çocuğun merkeze alınması gerektiğini belirtmiştir. Bu konuda araştırma sonuçlarından da hareket eden Aytuna, çocukluğun kendisine has farklı bir dönem olduğunu, çocuğun büyüklerin minyatürü olarak düşünülmemesi gerektiği ifade etmiş, bireyin diğer gelişim dönemlerini iyi bir şekilde geçirebilmesi için bu dönemin önemine işaret etmiştir. O, çocuk eğitimi konusunda ailelere önemli tavsiyelerde de bulunmuş, çocuk eğitiminin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için ailenin okulla işbirliği içinde çalışması gerektiğini belirtmiştir. Devletin çocuk eğitimi konusunda kimsesiz çocuklarla ilgili çalışmalar yapmasının gerekliliğini ifade eden Aytuna, yine bu konuda bazı öneriler getirmiştir.

Onun kitap ve makalelerde ele aldığı konulardan birisi de kooperatiflerdir. O, kooperatiflerin gerekçesi, çıkış süreci, özellikleri ve ilkeleri hakkında bilgi vermiş, ülke kalkınmasında bu kurumların önemine dikkat çekmiştir. Ona göre eğitim kurumlarının eksikliklerinin giderilmesi, yenilerinin eklenmesi için kooperatiflerin önemli görevler gerçekleştirebileceğini dile getirmiştir.

Aytuna, ülke kalkınmasında kadınların önemine de işaret etmiş, onun görevlerini iyi bir şekilde yapabilmesi için devlet ve toplum olarak gerekli desteğin sağlanması gerektiğini belirtmiştir. O, bu konuda kadının ailenin ve toplumun temeli olduğunu belirtmekte, çocuk ölümleri ve doğum istatistiklerine dikkat çekmektedir.

KAYNAKLAR

- Aytuna, H. A. (1929). *Didaktika*, İstanbul: Devlet Matbaası.
Aytuna, H. A. (1931). *Metodika*, İstanbul: Devlet Matbaası.
Aytuna, H. A. (1936). *Tedris yenilikleri*, Bilecik: Halkevi Basımevi.
Aytuna, H. A. (1937a). *Pedagoji dersleri: Not hülusalari*, İstanbul: Aydınlık Basımevi.
Aytuna, H. A. (1937b). *İlk ve ortaokullarda nazari ve amali didaktika*, İstanbul: Aydınlık Basımevi.
Aytuna, H. A. (1938a). Disiplinsizlik, tedris sistemlerinin reaksiyonu mudur?, *Taşan*, 27-51, 1-3.
Aytuna, H. A. (1938b). Talebe suçlarının nedenleri, *Taşan*, 26-50, 1-3.
Aytuna, H. A. (1939a). Sansürsüz okuma meselesi hakkında, *Varlık*, 135, 109-111.
Aytuna, H. A. (1939b). Kooperatifçilik ve muallimlik, *Varlık*, 155, 285-290.
Aytuna, H. A. (1939c). Vatandaş yetiştirmek meselesi, *Varlık*, 151, 191-195.
Aytuna, H. A. (1939d). Disiplinin manası ve mahiyeti, *Varlık*, 7(139): 217-219.
Aytuna, H. A. (1940). *Okulda disiplin*, Ankara: İnkılap Kitabevi.

- Aytuna, H. A. (1941a). Kooperatifin karakteri ve hizmetleri, *Karınca Kooperatif Mecmuası*, Sayı 1: 4-5.
- Aytuna, H. A. (1941b). Kooperatifin ahlaki cephesi, *Karınca Kooperatif Mecmuası*, Sayı 3: 3.
- Aytuna, H. A. (19440). Çocuklarımız ve biz, *Kutlu Bilgi*, Sayı 5: 140-143.
- Aytuna, H. A. (1945a). Çocuklarımız ve biz V: Çocukları için terbiye klinikleri, *Kutlu Bilgi*, Sayı 9: 262-265.
- Aytuna, H. A. (1945b). Çocuklarımız ve biz IV, *Kutlu Bilgi*, Sayı 8: 249-251.
- Aytuna, H. A. (1948a). Okul ve öğrenci kitaplıkları, *Ülkü*, Sayı 24: 19-20.
- Aytuna, H. A. (1948b). Küçük çocukların bakımı ve eğitimi, *Ülkü*, Sayı 17: 2-4.
- Aytuna, H. A. (1948c). Kimsesiz çocuklar, *Ülkü*, Sayı 19: 6-7.
- Aytuna, H. A. (1948d). Çocuklarımızın okul dışı hayatları, *Ülkü*, 20, 6-7 ve 17.
- Aytuna, H. A. (1949a). *Özel öğretim metodu*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aytuna, H. A. (1949b). Çok çocuklu ailelere ne gibi yardımlar yapılabilir?, *Ülkü*, 34: 3-4.
- Aytuna, H. A. (1949c). Birleştirilmiş sınıflarda öğretim, *İlköğretim*, 14(265-266), 3475-3476.
- Aytuna, H. A. (1949d). Yeni okul ve yeni öğretim, *İlköğretim*, 14(269-270), 3524-3526.
- Aytuna, H. A. (1949e). Öğretmen, *İlköğretim*, 14(271-272), 3551-3552.
- Aytuna, H. A. (1949f). Öğretimde basamaklıpçılık, *İlköğretim*, 14(273-274), 3576-3578.
- Aytuna, H. A. (1950a). Okul-aile birlikleri nasıl çalışmalıdır?, *Ülkü*, 41, 3-4.
- Aytuna, H. A. (1950b). Çocuklarımız ve hatalı terbiyemiz, *Ülkü*, 42, 5-6.
- Aytuna, H. A. (1950c). Gençliğin okullar dışında yetiştirilmesi, *Ülkü*, 40, 3-4.
- Aytuna, H. A. (1950d). Uygulama bahçelerinin rolü, *İlköğretim*, 16(305-306), 3964-3965.
- Aytuna, H. A. (1950e). Öğretimde öğrencinin ve öğretmenin şahsiyeti, , *İlköğretim*, 16(308-310), 4011-4012.
- Aytuna, H. A. (1950f). Bir dersin teftişinde müfettiş neleri değerlendirir?, *İlköğretim*, 15(299-300), 3892-3893.
- Aytuna, H. A. (1953). Yeni bir okuma parçası nasıl işlenmelidir?, *İlköğretim*, 18(358): 4-6.
- Aytuna, H. A. (1954a). Öğrenmenin manası ve mahiyeti, *Mesleki ve Teknik Öğretim*, 17, 4-5.
- Aytuna, H. A. (1954b). Kekemelik, *Eğitim ve Psikoloji*, 9, 12-15 ve 30.
- Aytuna, H. A. (1954c). Kekemelik II, *Eğitim ve Psikoloji*, 10, 8-10 ve 30.
- Aytuna, H. A. (1954d). Kekemelik III, *Eğitim ve Psikoloji*, 11, 23-24 ve ve 32.
- Aytuna, H. A. (1954e). Kekemelik IV, *Eğitim ve Psikoloji*, 12, 10-14 ve 24.
- Aytuna, H. A. (1954f). Kekemelik V, *Eğitim ve Psikoloji*, 13, 12-16.
- Aytuna, H. A. (1956). Kendi şartlarımız içinde aktif öğretim denemeleri I, *Eğitim ve Psikoloji*, 26, 14-17.
- Aytuna, H. A. (1961). *Genel öğretim bilgisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Aytuna, H. A. (1974). *Orta dereceli okullarda öğretmenlik ve problemleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Binbaşıoğlu, C. (1987). *Hasip Ahmet Aytuna "Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri" içinde*, Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.
- Binbaşıoğlu, C. (1996). Eğitimci Hasip Ahmet Aytuna'nın Hasan Âli Yücel Milli Eğitim Bakanlığı'na atandığı zaman (28.12.1938) ona sunduğu bir "temenni" yazısı ve tarihsel sonuçları, *Çağdaş Eğitim*, 21(227), 8-14.
- Binbaşıoğlu, C. (2009). *Başlangıçtan günümüze Türk eğitim tarihi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gündüzalp, F. (1960). Hasip Ahmet Aytuna, *Mesleki ve Teknik Öğretim*, 93, 14-15.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

SUMMARY

Hasip Ahmet Aytuna was born in 1895, in Akcami neighborhood, all of whose residents were Turkish, in Vidin district situated on the shore of Danube River, Bulgaria. Aytuna, the first child of his family, completed his primary education in Vidin. He graduated from Ottoman Junior High School in 1910, and then started going to Bursa high school. He completed his 5 years education in here with success and graduated ranking first in class. Between 1922 and 1926, he studied in Sofia University, Department of Pedagogy and he started teaching and administration life. When the pressure and threats of Bulgarian youth national organization were supported by the government organs, he had to migrate to his homeland, Turkey in August, 1931. After a teaching and administration career, Aytuna got into parliament as Tokat deputy and served between 1939 and 1943. In 1947, he became the consultant of Primary Education General Directorate; in 1948, he started teaching in Gazi Education Institute and gave "General Teaching Methods" lessons the department. Aytuna retired in 1960, but gave shop classes in Male Technical School between 1951 and 1960. He died in May, 26, 1980, in Ankara because of a heart attack. He has a total of forty books as copyright translation, various articles and writings published in many periodicals. The goal of this research is to determine the contributions of Aytuna to Turkish education life and in this frame, his thoughts presented in his works are analyzed.

Document analysis is used in this research. This analysis method contains the analysis of written materials which includes information about cases or events that are intended to be researched (Yıldırım and Şimşek, 2013). The practice of the method is carried out according to Yıldırım and Şimşek's (2013) document review process steps. According to this, firstly, resources whose topics are about Hasip Ahmet Aytuna are collected. Then, in order to ensure reliability, the reality of them and their conformity with the research purpose are controlled. After this step, articles and books written by Hasip Ahmet Aytuna and the researches, whose topic is Hasip Ahmet Aytuna, are analyzed. Finally, in the frame of developed and organized categories, the obtained data are analyzed and the conclusion is completed.

Aytuna has significant thoughts on education process, school, child education, cooperatives and woman education. When his thoughts on education process are analyzed, it can be seen that, they are about conceptual content and features of education, education and development, constraints of education, problems in education process, planning education, being active in education etc.

Hasip Ahmet Aytuna has a significant place in our education history with many books and articles he wrote on teaching and administration. The works of Aytuna, most of which are about teaching principles and methods had been taught in Village Institute, Training Institute, and Teacher's Training Schools as schoolbook and his books made significant contributions to the development of the science of education.

When his thoughts on education process are analyzed, it is seen that he gives information about what education means as a concept and what are the features of the process. He also emphasizes the relation between community development and education and states that education is one of the most significant tools in creating an ideal human type and reaching the desired level in development; he also mentions the duties of families in this process besides school.

Aytuna also mentions active teaching which is predicted by modern education and states that child should be taken as the starting point of teaching process. Another issue about schools that is pointed out by him is “inspection”. He states that besides supervision, guidance is an inseparable part of inspection process and he gives suggestions on this issue, which is often discussed today.

When Aytuna's thoughts on child education are analyzed, it can be seen that, he left the traditional education understanding and turned towards an education understanding that centers child. Aytuna, who takes the results of researches on this issue into consideration, states that childhood is an original period with special features, adults shouldn't think that children are the miniatures of them and this period is very important in order to make sure that other stages of life are good. He gives significant advices to families on the issue of child education and mentions that families should be in cooperation with schools in order to carry out a successful child education. He mentions that governments should make researches and studies about child education and makes some suggestions on this issue.

One other issue that Aytuna discusses in his books and articles is cooperatives. He gives information about the reasons why cooperatives are established, formation process, features and principles and mentions the significance of them in country development. According to him, cooperatives can make significant contributions to filling the deficiencies of education institutes and establishing new ones.

In his works, Aytuna also points out to the importance of women in country development. He mentions that government and society should give sufficient support to women in order to ensure that they carry out their duties successfully. He says that woman is the basis of family and society and he points out to infant mortality and birth statistics.

Aytuna also wrote books and articles on special education. He especially wrote a series of articles about the problem of “stammering” in periodicals and also discussed the issue in his book. Aytuna discusses the issue in his articles and books and especially focuses on what is stammering, the reason and significance of this problem, features of children who have stammering problem, what could be done for stammerer children, psychology of stammering, analysis of the problem by comparing male and female stammerers and the points that should be taken into consideration by specialists who deal with the problem of stammering.